Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 30 ianuarie 2018 [1]

Cauza C-83/17

KP, reprezentat de mamă,
împotriva
LO

[cerere de decizie preliminară formulată de Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Obligații de întreținere – Imposibilitatea de a obține întreținere de la debitor – Schimbarea statului pe teritoriul căruia creditorul are reședința obișnuită – Aplicarea *lex fori*”

I. Introducere

1. În cadrul prezentei proceduri, Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria) adresează Curții o cerere de interpretare a dispozițiilor Protocolului de la Haga din 2007 [2] într-o cauză în cadrul căreia a exprimat îndoieli cu privire la legea aplicabilă obligației de întreținere.

2. În ultimul timp, Curtea a răspuns deja de mai multe ori la întrebările preliminare formulate de instanțele naționale în cauze privind obligațiile de întreținere, având în vedere Regulamentul (CE) nr. 4/2009 [3]. Aceste trimiteri preliminare au vizat fie normele de competență [4], fie reglementările referitoare la executarea hotărârilor [5].

3. Cererile de decizie preliminară formulate până acum nu s-au referit însă direct la Protocolul de la Haga din 2007, nici la articolul 15 din Regulamentul nr. 4/2009, care – în ceea ce privește legea aplicabilă – face trimitere la acest protocol. Prezenta trimitere preliminară este, prin urmare, prima în care instanța națională solicită Curții să interpreteze normele privind conflictul de legi cuprinse în Protocolul de la Haga din 2007.

1 Limba originală: polona.

2 Conținutul Protocolului constituie anexa la Decizia 2009/941/CE a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind încheierea de către Comunitatea Europeană a Protocolului de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere (JO 2009, L 331, p. 17, denumit în continuare „Protocolul de la Haga din 2007”).

3 Regulamentul Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere (JO 2009, L 7, p. 1, rectificare în JO 2011, L 131, p. 26).

4 A se vedea Hotărârea din 18 decembrie 2014, Sanders și Huber (C-400/13 și C-408/13, EU:C:2014:2461), Hotărârea din 16 iulie 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479). A se vedea de asemenea Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118).

5 Hotărârea din 9 februarie 2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Regulamentul nr. 4/2009

4. Normele privind competența internațională în materie de obligații de întreținere sunt prevăzute în capitolul II („Competență”) din Regulamentul nr. 4/2009. Printre acestea, rolul principal îl are articolul 3 din regulament, intitulat „Dispoziții generale”, care prevede:

„Are competența de a hotărî în materie de obligații de întreținere în statele membre:

(a) instanța judecătorească de la locul reședinței obișnuite a pârâtului sau

(b) instanța judecătorească de la locul reședinței obișnuite a creditorului sau

(c) instanța judecătorească competentă în temeiul legii forului într-o acțiune privind starea persoanei în cazul în care cererea cu privire la o obligație de întreținere este accesorie respectivei acțiuni, cu excepția cazurilor în care respectiva competență se întemeiază exclusiv pe cetățenia uneia dintre părți, sau

(d) instanța judecătorească competentă în temeiul legii forului într-o acțiune privind răspunderea părintească atunci când cererea cu privire la o obligație de întreținere este accesorie respectivei acțiuni, cu excepția cazurilor în care respectiva competență se întemeiază numai pe cetățenia uneia dintre părți.”

5. La rândul său, articolul 15 din Regulamentul nr. 4/2009, intitulat „Stabilirea legii aplicabile”, din capitolul III din acest regulament, intitulat „Legea aplicabilă”, prevede:

„Legea aplicabilă obligațiilor de întreținere se stabilește în conformitate cu [Protocolul de la Haga din 2007] […] în statele membre care au obligații în temeiul actului respectiv.”

2. Protocolul de la Haga din 2007

6. Articolul 3 și articolul 4 alineatul (1) litera (a) și alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 au următorul cuprins:

„Articolul 3

Regula generală privind legea aplicabilă

(1) Obligațiilor de întreținere li se aplică legea statului în care creditorul își are reședința obișnuită, cu excepția cazurilor în care prezentul protocol dispune altfel.

(2) În cazul unei schimbări a reședinței obișnuite a creditorului, legea statului în care se află noua sa reședință obișnuită se aplică din momentul în care intervine schimbarea.

Articolul 4

Reguli speciale care favorizează anumiți creditori

(1) Următoarele dispoziții se aplică în cazul obligațiilor de întreținere datorate:

(a) de părinți copiilor;

[…]

(2) În cazul în care, în temeiul legii menționate la articolul 3, creditorul nu poate obține întreținere de la debitor, se aplică legea forului.

[…]”

B. Dreptul german

7. În dreptul german, chestiunea obținerii retroactive a pensiei de întreținere este reglementată la § 1613 din Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil german, denumit în continuare „BGB”). Această dispoziție prevede la alineatul 1:

„Creditorul poate solicita pentru trecut îndeplinirea obligației sau daune interese pentru neîndeplinirea obligației numai începând cu momentul în care debitorului i s-a solicitat să furnizeze informații privind veniturile și patrimoniul său în scopul obținerii întreținerii, începând cu momentul punerii în întârziere a debitorului sau cu momentul în care cauza în materie de întreținere a devenit pendinte. […]”

C. Dreptul austriac

8. În cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere arată că, potrivit dreptului austriac, recuperarea creanțelor de întreținere este posibilă retroactiv pentru o perioadă de trei ani. În conformitate cu jurisprudența constantă austriacă, punerea în întârziere a debitorului nu constituie o condiție pentru obținerea retroactivă a întreținerii de către un copil.

III. Situația de fapt din litigiul principal

9. KP, minorul având calitatea de reclamant în litigiul principal, a locuit cu părinții săi în Germania până la 27 mai 2015. La 28 mai 2015, minorul cu mama lui s-au mutat în Austria. Din acest moment, au reședința obișnuită în statul membru respectiv.

10. Prin cererea din 18 mai 2015, minorul a solicitat instanței austriece obligarea tatălui său, LO, să îndeplinească obligația de întreținere. Ulterior, prin cererea din 18 mai 2016, minorul a modificat cererea astfel încât îi solicită tatălui său retroactiv întreținere pentru perioada anterioară depunerii cererii, și anume începând cu 1 iunie 2013 până la 31 mai 2015.

11. În cadrul acțiunii principale, minorul susține că, în conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Protocolul de la Haga din 2007, obligațiile de întreținere pentru perioada în care acesta avea reședința obișnuită în Germania sunt supuse dreptului german. Minorul nu poate însă obține întreținerea de la tatăl său deoarece condițiile stabilite la § 1613 din BGB care dau dreptul de a solicita retroactiv întreținerea nu sunt îndeplinite. În consecință, în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, în cadrul aprecierii obligațiilor de întreținere pentru această perioadă ar trebui să fie aplicată legea austriacă, care nu prevede o asemenea condiție în cazul unui minor.

12. La rândul său, tatăl minorului arată în primul rând că, în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, aplicarea subsidiară a legii forului ar putea fi luată în considerare numai dacă procedura ar fi fost inițiată de debitor sau dacă autoritatea sesizată ar fi fost o autoritate din statul în care niciuna dintre părți nu are reședința obișnuită. În plus, articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu se aplică în cazul în care creditorul care și-a schimbat reședința obișnuită solicită retroactiv întreținerea.

13. Prima instanță a respins cererea privind executarea retroactivă a prestației de întreținere. Această instanță a considerat că, în temeiul articolului 3 din Protocolul de la Haga din 2007, dreptul german a fost legea aplicabilă obligațiilor de întreținere ce revin tatălui față de minor în perioada anterioară schimbării reședinței obișnuite a minorului. Articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu a putut fi aplicat totuși în ceea ce privește solicitarea retroactivă a întreținerii. Obligația de întreținere pentru perioada anterioară schimbării reședinței obișnuite a creditorului trebuie să fie apreciată potrivit articolului 3 alineatul (1) din Protocolul de la Haga din 2007, cu condiția ca, în această perioadă, instanța să fi avut competență în sensul articolului 3 din Regulamentul nr. 4/2009.

14. Instanța de apel a confirmat această decizie și a achiesat la argumentele invocate de prima instanță.

15. Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă) trebuie să examineze recursul formulat de minor în ceea ce privește hotărârea privind executarea retroactivă a prestației de întreținere.

IV. Întrebările preliminare și procedura în fața Curții

16. În aceste condiții, Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Aplicarea subsidiară a legii forului prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din [Protocolul de la Haga din 2007] trebuie interpretată în sensul că aceasta se aplică numai atunci când cererea prin care se inițiază procedura în materie de întreținere este introdusă în alt stat membru decât cel în care creditorul obligației de întreținere are reședința obișnuită?

În cazul unui răspuns negativ la această întrebare:

2) Articolul 4 alineatul (2) din [Protocolul de la Haga din 2007] trebuie interpretat în sensul că expresia «nu poate obține întreținere» se referă și la situații în care legea aplicabilă la locul reședinței anterioare nu recunoaște retroactiv dreptul la întreținere, exclusiv din cauza neîndeplinirii anumitor condiții legale?”

17. Cererea de decizie preliminară a fost depusă la grefa Curții la 15 februarie 2017.

18. Au depus observații scrise guvernul german și Comisia Europeană.

V. Analiză

A. Considerații introductive referitoare la Protocolul de la Haga din 2007

19. În perioada anterioară intrării în vigoare a Regulamentului nr. 4/2009, competența internațională a instanțelor în materie de obligații de întreținere a fost reglementată de norme de competență prevăzute de Convenția de la Bruxelles [6] și de Regulamentul Bruxelles I [7].

20. Regulamentul nr. 4/2009 a inclus în domeniul său de aplicare normele de competență în materia obligațiilor de întreținere, cu excepția cauzelor referitoare la această categorie de obligații din sistemul Bruxelles [8].

21. Cu toate acestea, nicio dispoziție a Regulamentului nr. 4/2009 nu determină în mod direct legea aplicabilă obligațiilor de întreținere. Până în prezent, aceste aspecte nu au fost reglementate nici în alte acte juridice ale dreptului privat internațional al Uniunii care excludeau în mod expres din domeniul său de aplicare această categorie de obligații [9].

22. În conformitate cu prevederile inițiale, normele privind conflictul de legi care stabilesc legea aplicabilă obligațiilor de întreținere trebuiau să fie incluse în Regulamentul nr. 4/2009 [10]. Acest lucru putea totuși să afecteze în mod negativ adoptarea regulamentului, deoarece unele state membre nu au fost dispuse să adopte un regulament care să încorporeze normele privind conflictul de legi. Aceasta a fost una dintre cauzele apărute în timpul lucrărilor privind regulamentul pentru care s-a decis că armonizarea normelor privind conflictul de legi poate avea loc prin intermediul unui instrument convențional sub forma Protocolului de la Haga din 2007 [11]. Acțiunea legislativă coerentă a constat, pe de o parte, în aderarea Comunității la Protocolul de la Haga din 2007 [12], iar pe de altă parte, în includerea în Regulamentul nr. 4/2009 a dispoziției conform căreia legislația aplicabilă obligațiilor de întreținere se stabilește în conformitate cu acest protocol [13].

6 Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32).

7 Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

8 A se vedea articolul 68 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4/2009 și considerentul (44) al acestui regulament.

9 A se vedea articolul 1 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6, rectificare în JO 2009, L 309, p. 87), precum și articolul 1 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II) (JO 2007, L 199, p. 40), care exclud din domeniul lor de aplicare obligațiile contractuale și, respectiv, necontractuale „rezultate din relații de familie și din relațiile care, în conformitate cu legea care le este aplicabilă, sunt considerate ca având efecte comparabile, inclusiv obligații de întreținere”. Convenția de la Roma privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale, deschisă spre semnare la Roma la 19 iunie 1980 (JO 1980, L 266, p. 1, denumită în continuare „Convenția de la Roma”), al cărei domeniu de aplicare corespundea, în linii mari, domeniului Regulamentului Roma I, excludea în mod explicit din domeniul său de aplicare „obligațiile contractuale în legătură cu drepturile și obligațiile ce decurg din relațiile de familie, de filiație, de căsătorie sau de alianță, inclusiv obligațiile de întreținere față de un copil din afara căsătoriei” [articolul 1 alineatul (2) litera (b) a treia liniuță].

10 Propunerea Comisiei din 15 decembrie 2005 de regulament al Consiliului privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere [COM(2005) 649 final în procedura de codecizie 2005/0259 (COD), denumită în continuare „proiectul de Regulament nr. 4/2009”] cuprindea capitolul III, intitulat „Legea aplicabilă”, în care au fost incluse mai multe norme privind identificarea legii aplicabile obligațiilor de întreținere (articolele 12-21 din proiectul de Regulament nr. 4/2009).

11 M. Župan, „Innovations of the 2007 Hague Maintenance Protocol”, în P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken (editori), *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*, Oxford – Portland, Hart Publishing, 2014, p. 313. Introducerea unor norme privind competența și conflictul de legi în două acte distincte permite anumitor state membre să adere la Regulamentul nr. 4/2009 fără a fi obligate să aplice normele privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007 (a se vedea Beaumont, P., „International Family Law in Europe – the Maintenance Project, the Hague Conference and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2009, Band 73, Heft 3, p. 514). Într-o asemenea situație se află Regatul Unit, care, în cele din urmă, a aderat la Regulamentul nr. 4/2009, dar în continuare nu este parte la Protocolul de la Haga din 2007.

12 A se vedea punctul 25 din prezentele concluzii.

13 A se vedea articolul 15 din Regulamentul nr. 4/2009. Pe larg despre includerea normelor convenționale în sistemul normelor privind conflictul de legi ai Uniunii, a se vedea P. A. de Miguel Asensio, J. S. Bergé, „The Place of International Agreements and European Law in a European Code of Private International Law”, în M. Fallon, P. Lagarde, S. Poillot Peruzzetto (sub direcția), *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé*?, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2011, p. 187 și următoarele.

B. Cu privire la competența Curții de a interpreta dispozițiile Protocolului de la Haga din 2007

23. O parte substanțială a motivelor din cererea de decizie preliminară constă în observațiile introductive formulate de instanța de trimitere cu privire la competența Curții pentru interpretarea dispozițiilor din Protocolul de la Haga din 2007. Această instanță arată că articolul 15 din Regulamentul nr. 4/2009 face trimitere în mod expres la Protocolul de la Haga din 2007, ceea ce permite Curții să interpreteze dispozițiile acestui protocol. Mai mult, instanța de trimitere, precum și Comisia arată că Comunitatea a ratificat Protocolul de la Haga din 2007, ceea ce justifică de asemenea competența Curții de a răspunde la întrebările preliminare cu privire la acest instrument.

24. În acest context, trebuie amintit cu titlu introductiv că, în conformitate cu articolul 267 primul paragraf litera (b) TFUE, Curtea este competentă să se pronunțe cu titlu preliminar printre altele cu privire la interpretarea tratatelor și a actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii.

25. Prin Decizia din 30 noiembrie 2009 [14], adoptată printre altele în temeiul articolului 300 alineatul (2) primul paragraf a doua teză și alineatul (3) primul paragraf CE, Consiliul a aprobat Protocolul de la Haga din 2007 în numele Comunității.

26. În conformitate cu jurisprudența constantă, acordul încheiat de Consiliu în temeiul articolului 300 CE constituie, în ceea ce privește Comunitatea, un act adoptat de o instituție în sensul dispozițiilor tratatului care stabilesc competența Curții în cadrul soluționării cererilor de decizie preliminară [15].

27. În prezent, chestiunea acordurilor internaționale încheiate în numele Uniunii este reglementată la articolul 218 TFUE. Procedura care conduce la încheierea unui acord internațional de către Uniune, precum și efectele acesteia nu au suferit asemenea modificări încât ar putea conduce la pierderea caracterului actual al jurisprudenței existente a Curții privind aceste aspecte. Articolul 216 alineatul (2) TFUE – care corespunde articolului 300 alineatul (7) CE – prevede de asemenea că acordurile internaționale încheiate de Uniune sunt obligatorii pentru instituțiile Uniunii și pentru statele membre. Prin urmare, dispozițiile unui astfel de acord constituie parte integrantă, începând cu intrarea în vigoare a acestuia, a ordinii juridice a Uniunii și, în cadrul acestei ordini juridice, Curtea este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la interpretarea acestui acord.

C. Cu privire la prima întrebare

1. Considerații introductive

28. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere încearcă să clarifice aspectul dacă articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 poate fi aplicat în cadrul procedurilor în fața instanțelor din statul membru în care creditorul obligației de întreținere are reședința obișnuită.

29. Instanța de trimitere arată că – în conformitate cu punctul 63 din raportul lui A. Bonomi [16] – aplicarea subsidiară a legii forului în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este utilizată atunci când procedura privind obligația de întreținere este inițiată la o instanță dintr-un alt stat decât cel în care are reședința obișnuită creditorul obligației de întreținere. În caz contrar, legea forului este legea țării în care creditorul are reședința obișnuită, și anume – în

14 A se vedea nota de subsol 2 din prezentele concluzii.

15 A se vedea Hotărârea din 22 octombrie 2009, Bogiatzi (C-301/08, EU:C:2009:649, punctul 23 și jurisprudența citată).

16 Raportul explicativ al lui A. Bonomi referitor la Protocolul de la Haga din 2007, *Actes et documents de la Vingt et unième session de la Conférence de La Haye (2007)*, disponibil și în versiune electronică (https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=4898&dtid=3).

conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Protocolul de la Haga din 2007 – legea aplicabilă obligațiilor de întreținere. Prin urmare, articolul 4 alineatul (2) din protocolul menționat poate fi aplicat atunci când procedura privind obligația de întreținere este inițiată de către debitor sau este sesizată autoritatea unui alt stat decât cel în care are reședința obișnuită creditorul.

30. Cu toate acestea, în ceea ce privește pasajele citate din raportul explicativ, instanța de trimitere constată că – în opinia sa – acestea sunt formulate pornind de la premisa că creditorul nu și-a schimbat reședința obișnuită. Prin urmare, nu există nicio certitudine cu privire la aspectul dacă articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este aplicabil atunci când creditorul își mută reședința obișnuită în alt stat și solicită instanței din acest stat, retroactiv, întreținerea pentru perioada anterioară schimbării reședinței sale obișnuite.

31. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească care sunt condițiile care trebuie să fie îndeplinite pentru aplicarea dispozițiilor articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 în împrejurări precum cele din litigiul principal. De aceea, propunem Curții ca în răspunsul la prima întrebare să precizeze condițiile de aplicare a acestei dispoziții într-o situație în care creditorul își schimbă reședința obișnuită, iar ulterior solicită retroactiv întreținerea de la debitor.

2. Poziția guvernului german

32. Guvernul german consideră că, răspunzând la prima întrebare preliminară, nu este suficientă doar interpretarea literală a articolului 3 alineatul (2) și a articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007. Economia și finalitatea acestui act conduc la concluzia că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este aplicabil doar în cazul în care instanța căreia creditorul îi solicită retroactiv întreținerea este competentă să soluționeze cauza al cărei obiect este întreținerea din această perioadă.

33. Acest guvern subliniază că normele privind conflictul de legi cuprinse în Protocolul de la Haga din 2007 se bazează pe premisa că trebuie să existe o legătură între situația de fapt pornind de la care creditorul își întemeiază cererea privind prestarea întreținerii și legea aplicabilă aprecierii acesteia. Normele de competență se bazează deopotrivă pe o asemenea premisă. Prin urmare, trebuie să existe o anumită legătură între statul ale cărui instanțe au competență în procedura respectivă privind întreținerea și situația de fapt care se află la originea dreptului creditorului la această întreținere.

3. Poziția Comisiei

34. Comisia consideră că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este aplicabil în orice procedură, inclusiv într-o procedură desfășurată în fața instanțelor statului în care creditorul are reședința obișnuită. Acesta se aplică de asemenea situațiilor în care creditorul solicită retroactiv întreținerea.

35. În opinia Comisiei, punctul 63 din raportul lui A. Bonomi – la care s-a referit instanța de trimitere în cererea de decizie preliminară – nu este decisiv pentru stabilirea domeniului de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, însă enumeră cazurile în care această dispoziție se poate dovedi a fi utilă creditorului obligației de întreținere.

36. Comisia subliniază în special că aplicarea legii forului în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este condiționată de imposibilitatea de a obține întreținere „în temeiul legii menționate la articolul 3 [din protocol]”. În opinia Comisiei, acest fapt înseamnă că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu privește numai legea stabilită ca fiind aplicabilă în temeiul articolului 3 alineatul (1) din acest protocol, ci și în temeiul articolului 3 alineatul (2). Comisia

consideră că interpretarea teleologică a acestei dispoziții conduce la concluziile identice. Articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 urmărește să încurajeze anumite categorii de creditori în legătură cu dispozițiile prevăzute la articolul 3 din protocolul respectiv, care se aplică tuturor creditorilor unor obligații de întreținere.

4. Analiza primei întrebări

a) Interpretarea literală

37. În primul rând, dorim să subliniem că pe baza interpretării literale a articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 ar fi relativ ușor să răspundem la prima întrebare în acord cu poziția Comisiei și să constatăm că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 poate fi aplicat în cadrul tuturor procedurilor, inclusiv în fața instanțelor din statul în care creditorul are reședința obișnuită. Un astfel de răspuns ar fi și mai plauzibil dacă se consideră că ar trebui să fie protejat numai interesul creditorului obligației de întreținere. Cu toate acestea, în opinia noastră, o astfel de abordare pare să se întemeieze pe o lectură foarte superficială a Protocolului de la Haga din 2007 și pe un raționament care nu ia în considerare concluziile interpretării sistematice și teleologice.

38. Comisia concluzionează, pe baza textului articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, că legea forului poate fi aplicată în locul legii statului în care creditorul are reședința obișnuită actuală și al legii statului în care creditorul a avut reședința obișnuită, deoarece astfel trebuie înțeleasă expresia „leg[ea] menționat[ă] la articolul 3 din [Protocolul de la Haga]”.

39. Nu avem convingerea deplină că acest argument confirmă într-adevăr că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 determină modul în care trebuie să se procedeze în cazurile în care creditorul schimbă locul reședinței sale obișnuite, iar ulterior solicită retroactiv întreținere pentru perioada anterioară schimbării reședinței sale obișnuite. În timp ce la articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu există niciun alt indiciu care ar permite adoptarea unei poziții neechivoce în ceea ce privește acest aspect, analiza întregului articol 4 din acest protocol ridică anumite semne de întrebare în această privință.

40. De exemplu, dacă creditorul sesizează împotriva debitorului autoritatea competentă din statul în care debitorul are reședința obișnuită, articolul 4 alineatul (3) din Protocolul de la Haga din 2007 prevede aplicarea în primul rând a *lex fori*. În cazul în care, în temeiul acestei legi, creditorul nu poate obține întreținere de la debitor, se aplică „legea statului în care creditorul își are reședința obișnuită”, iar nu legea statului menționat la articolul 3 din același protocol, după cum prevede articolul 4 alineatul (2) din protocol. Avem îndoieli cu privire la aspectul dacă, având în vedere interpretarea literală pe care se bazează raționamentul Comisiei, în acest caz ar trebui omis articolul 3 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 și dacă se aplică, chiar și în cazul în care creditorul și-a schimbat reședința obișnuită, numai legea țării unde creditorul are reședința obișnuită actuală.

41. Cu titlu incidental, subliniem că, atunci când creditorul nu poate obține întreținere în temeiul legii menționate la articolul 3 și la articolul 4 alineatele (2) și (3) din Protocolul de la Haga din 2007, articolul 4 alineatul (4) din Protocolul de la Haga din 2007 permite aplicarea legii cetățeniei comune a părților din litigiul privind obligația de întreținere. La rândul său, această dispoziție prevede modul în care trebuie să se procedeze în situații în care creditorul solicită întreținerea pentru perioada în care debitorul tocmai a dobândit cetățenia pe care creditorul o deținea deja. De asemenea, lipsește răspunsul la întrebarea dacă pierderea cetățeniei de către debitor are și efecte retroactive, ceea ce înseamnă că creditorul nu poate recurge la articolul 4 alineatul (4) din Protocolul de la Haga din 2007

nici pentru perioada în care creditorul și debitorul au avut cetățenie comună [17].

42. Nu avem convingerea că aceste probleme pot fi soluționate exclusiv prin recurgerea la interpretarea literală.

43. Îndoielile referitoare la argumentele Comisiei în ceea ce privește interpretarea literală se justifică și mai bine dacă vom lua în considerare faptul că acceptarea poziției Comisiei poate conduce la o situație în care obligațiile de întreținere pentru perioada anterioară cererii vor fi apreciate pe baza legii care – în această perioadă –, de fapt, nu ar putea fi aplicabilă acestor obligații în temeiul normelor privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007. Această lege ar putea să nu aibă nicio legătură cu situația familială a părților din litigiul privind obligațiile de întreținere din această perioadă. Prin urmare, aceasta ar fi o lege a cărei aplicare nu ar putea fi avută în vedere de niciuna dintre părțile din procedură.

44. Observăm că o astfel de situație constituie împrejurările litigiului principal. Lipsesc indiciile care ar permite să admitem că – în cazul în care minorul nu ar fi schimbat reședința obișnuită și, prin urmare, cauza nu ar fi în competența instanțelor austrice [18] – în perioada 1 iunie 2013-27 mai 2015 legea austriacă ar fi putut să fie aplicată pentru aprecierea întreținerii datorate acestui minor de către tatăl său [19]. De asemenea, nu rezultă că legea austriacă ar fi putut să fie desemnată de părți drept legea aplicabilă litigiului privind întreținerea în discuție [20].

45. Considerăm, prin urmare, că, în lumina considerațiilor de mai sus, prima întrebare preliminară trebuie să fie analizată folosind alte metode de interpretare decât metoda interpretării literale.

46. În legătură cu acest aspect, nu considerăm că este suficientă analiza normelor privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007 în mod izolat față de normele de competență prevăzute de Regulamentul nr. 4/2009. Or, acestea din urmă stabilesc în ce țară se află instanța sau instanțele care au competența de a soluționa cauza. Prin urmare, normele de competență stabilesc indirect legea forului în sensul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007.

17 De asemenea, trebuie avut în vedere că, dacă se admite că obținerea sau pierderea cetățeniei de către debitor sau de către creditor are efecte retroactive, această ipoteză poate conduce la luarea unor decizii în defavoarea creditorului. Această posibilitate este legată de faptul că articolul 6 din Protocolul de la Haga din 2007 permite debitorului să conteste creanța creditorului în cazul în care nici legea statului reședinței obișnuite a debitorului, nici legea statului a cărui cetățenie o au debitorul și creditorul „nu prevăd” o obligație de întreținere. Dacă schimbarea împrejurărilor, care constituie un instrument de stabilire a uneia dintre legile menționate în această dispoziție, ar avea de asemenea efecte retroactive, atunci debitorul, prin schimbarea reședinței obișnuite sau a cetățeniei, ar putea bloca pretențiile creditorului și în ceea ce privește perioada anterioară acestei schimbări.

18 De asemenea, cu titlu incidental, atragem atenția asupra faptului că instanța de trimitere arată că minorul a sesizat instanța austriacă în ceea ce privește obligațiile de întreținere prin intermediul cererii din 18 mai 2015, deși a avut reședința obișnuită în acest stat abia din 28 mai 2015. Prin urmare, există o incertitudine cu privire la temeiul în care instanța austriacă și-a recunoscut competența internațională de a soluționa această cauză. Această împrejurare are totuși o relevanță limitată în prezenta procedură, întrucât abia prin cererea din 18 mai 2016 – adică după schimbarea reședinței obișnuite – creditorul și-a extins retroactiv cererea de obținere a întreținerii, la care se referă ambele întrebări preliminare. Prin urmare, în cazul în care creditorul nu a inițiat o procedură separată în ceea ce privește executarea retroactivă a obligațiilor de întreținere, instanțele austriece, adică instanțele din statul membru în care creditorul are reședința obișnuită, ar fi, fără îndoială, competente pentru a soluționa cauza în temeiul articolului 3 litera (a) din Regulamentul nr. 4/2009.

19 A se vedea punctele 58 și 59 din prezentele concluzii, unde, pe scurt, sunt analizați factorii de legătură între normele privind conflictul de legi menționate în Protocolul de la Haga din 2007, prin intermediul cărora se determină legea aplicabilă obligațiilor de întreținere.

20 A se vedea punctul 60 din prezentele concluzii, în care sunt analizate normele privind conflictul de legi menționate în Protocolul de la Haga din 2007, care permit alegerea legii aplicabile obligațiilor de întreținere.

b) Interpretarea sistematică

1) Domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 în contextul altor norme din acest protocol

47. În lumina considerațiilor prezentate la punctele 39-42 din prezentele concluzii, articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu conține niciun indiciu care ar permite o determinare clară a situațiilor în care această dispoziție poate fi aplicată. Asemenea indicii rezultă doar din analiza articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 în lumina altor dispoziții ale acestui protocol și ale Regulamentului nr. 4/2009.

48. Pe de o parte, articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu se aplică în cazul în care creditorul solicită obținerea întreținerii în fața instanțelor din statul în care debitorul are reședința obișnuită. Aceste situații intră în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (3) din Protocolul de la Haga din 2007. Pe de altă parte, în cazul în care cauza privind obligațiile de întreținere este soluționată în fața instanțelor din statul în care creditorul are reședința obișnuită, legea forului este legea acestui stat, și anume, potrivit articolului 3 alineatul (1) din Protocolul de la Haga din 2007, legea aplicabilă în general a obligațiilor de întreținere. Prin urmare, în asemenea situații, nu se poate recurge la aplicarea subsidiară a legii forului în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007.

49. Aceasta înseamnă că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 are un domeniu de aplicare relativ restrâns. Această dispoziție poate fi aplicată în cazul în care cauza privind obligațiile de întreținere este soluționată de o instanță a unui alt stat membru decât cel în care au reședința obișnuită fie debitorul [întrucât în acest caz se aplică articolul 4 alineatul (3) din Protocolul de la Haga din 2007], fie creditorul [întrucât în acest caz aplicarea articolului 4 alineatul (2) din protocol ar fi lipsită de sens dacă legea forului este legea țării pe teritoriul căreia creditorul are reședința obișnuită].

2) Factori de legătură între normele de competență din Regulamentul nr. 4/2009

50. În materie de obligații de întreținere, competența internațională a instanțelor este stabilită de normele de competență prevăzute de Regulamentul nr. 4/2009.

51. Articolul 3 litera (a) și litera (b) din Regulamentul nr. 4/2009 prevede competența unei instanțe sau a instanțelor din locul în care pârâtul are reședința obișnuită, indiferent dacă acesta va avea calitate de creditor sau debitor, și a instanțelor de la locul în care creditorul are reședința obișnuită. Autoritățile judiciare din aceste state membre sunt cele mai competente pentru a evalua nevoile creditorului și resursele debitorului, astfel cum se prevede la articolul 14 din Protocolul de la Haga din 2007.

52. În afară de instanțele statelor în care are reședința obișnuită una dintre părțile obligației de întreținere, articolul 3 literele (c) și (d) din Regulamentul nr. 4/2009 prevede posibilitatea de soluționare a cauzelor în materie de obligații de întreținere de către instanțele care, în temeiul legii forului, au competență într-o acțiune privind starea persoanei sau, respectiv, răspunderea părintească, „în cazul în care cererea cu privire la o obligație de întreținere este accesorie respectivei acțiuni, cu excepția cazurilor în care respectiva competență se întemeiază numai pe cetățenia uneia dintre

părți”[21].

53. La rândul său, articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 prevede *forum necessitatis* al instanțelor din statul membru cu care cauza are o „legătură suficientă” dacă nu există nicio altă instanță a unui stat membru competentă în temeiul articolelor 3, 4, 5 și 6 din acest regulament. Considerentul (16) al Regulamentului nr. 4/2009 precizează că legătura prevăzută la articolul 7 din regulament poate exista atunci când una dintre părți are cetățenia statului acestei instanțe. O soluție asemănătoare este prevăzută la articolul 6 din Regulamentul nr. 4/2009. Prin urmare, dacă nicio instanță a statului membru nu are competență în temeiul articolelor 3, 4 și 5 ale acestui regulament și nicio instanță a statului parte la Convenția de la Lugano, dar care nu este membru al Uniunii nu are competență în temeiul acestei convenții, în acest caz competente devin instanțele statului membru a cărui cetățenie o au ambele părți.

54. În ceea ce privește Regulamentul nr. 4/2009, părțile au într-adevăr posibilitatea de a alege instanța competentă pentru soluționarea cauzelor în materie de obligații de întreținere. Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4/2009, această alegere este limitată și în esență se referă la instanța sau instanțele din aceste state membre care au o anumită legătură cu creditorul sau cu debitorul.

55. În cazul în care părțile aleg instanța, nu există riscul că, pe baza normelor privind conflictul de legi aplicabile în statul unde se află sediul instanței alese, se va aplica legea la care una dintre părți nu se putea aștepta. Atât timp cât debitorul și creditorul convin cu privire la alegerea unei anumite instanțe pentru soluționarea cauzelor în materie de obligații de întreținere, aceștia acceptă aplicabilitatea legii stabilite de normele privind conflictul de legi aplicabile în statul în care are sediul instanța sesizată. Același argument poate fi aplicat în ceea ce privește articolul 5 din Regulamentul nr. 4/2009, care se referă la competența care decurge din faptul că pârâtul se înfățișează instanței și este implicat în litigiu.

56. Prin urmare, considerăm că normele de competență prevăzute de Regulamentul nr. 4/2009 se bazează pe ipoteza că între obligațiile de întreținere în cauză și statul a cărui instanță este competentă să soluționeze această cauză există o legătură. Această legătură ar trebui să fie suficient de puternică încât să permită părților obligației de întreținere să prevadă care sunt statele ale căror instanțe pot fi sesizate pentru obținerea întreținerii în cauză[22].

57. Acest lucru înseamnă că, având în vedere normele de competență din Regulamentul nr. 4/2009, legea statului autorității care soluționează cauza care poate fi aplicată în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 este legea acestui stat care are o anumită legătură cu întreținerea solicitată în procedura în cauză.

21 Competența instanțelor în asemenea cauze este reglementată de Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183). Astfel, competența jurisdicțională pentru starea persoanei (divorț, separarea de drept și anularea căsătoriei) este atribuită, conform articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, pe baza unor criterii care țin seama în principal de reședința actuală ori anterioară a soților sau a unuia dintre ei, în timp ce în materia răspunderii părintești normele de competență sunt concepute, potrivit considerentului (12) al regulamentului menționat, în funcție de interesul superior al copilului și în special de criteriul proximității. A se vedea Hotărârea din 16 iulie 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479, punctul 37). Factorii de legătură privind competența, pe care se bazează competența internațională a instanțelor în materie de divorț, separare de drept și anulare a căsătoriei, precum și în cauzele referitoare la răspunderea părintească, reflectă de asemenea ipoteza potrivit căreia sunt competente instanțele dintr-un stat care, într-o anumită măsură, are legătură cu condițiile de viață ale părților.

22 Într-adevăr, la punctul 60 din raport, A. Bonomi explică faptul că recurgerea la *lex fori* permite instanței care soluționează cauza să aplice cea mai cunoscută lege, ceea ce, din perspectiva creditorilor, înseamnă posibilitatea de obținere mai rapidă și mai puțin costisitoare a hotărârilor judecătorești. Totuși, aceste considerații nu se referă, cum a observat și Comisia, la aplicarea în sine a *lex fori*, ci la avantajul factorului de legătură care constă în criteriul reședinței obișnuite comune față de cel al cetățeniei comune a părților. De asemenea, legislația din statul instanței sesizate are un avantaj față de legea statului a cărui cetățenie o au părțile deoarece – după cum s-a arătat în doctrină – reflectă mai bine condițiile de viață ale părților obligației de întreținere. A se vedea L. Walker, *Maintenance and Child Support in Private International Law*, Oxford – Portland, Hart Publishing, 2015, p. 81.

3) Factori de legătură între normele privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007

58. În conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Protocolul de la Haga, în materie de obligații de întreținere, în general, se aplică legea statului în care creditorul are reședința obișnuită. Aceasta este o lege a unui stat care are o legătură strânsă cu obligația de întreținere întrucât ia în considerare în special condițiile de viață ale creditorului în locul în care obligațiile de întreținere servesc nevoilor acestuia. De asemenea, împărtășim opinia guvernului german că legătura dintre legea aplicabilă și situația din care decurge dreptul creditorului la întreținere este determinată și de articolul 3 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007. Dacă creditorul își schimbă reședința obișnuită, se modifică și factorii care influențează nevoile acestuia care ar trebui să fie satisfăcute prin întreținere. Ca urmare a articolului 3 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, modificarea acestor factori se reflectă în stabilirea legii aplicabile obligației de întreținere.

59. La o concluzie similară conduce de asemenea analiza articolului 4 alineatele (3) și (4) din Protocolul de la Haga din 2007, care prevede aplicabilitatea legii statului în care debitorul are reședința obișnuită și, respectiv, aplicabilitatea legii comune a stării persoanei pentru creditor și debitor (factorul de legătură fiind cetățenia). Statul membru în care debitorul are reședința obișnuită are o legătură cu condițiile de viață ale părților obligației de întreținere, cel puțin în măsura în care se referă la îndeplinirea de către debitor a nevoilor creditorului. La rândul ei, legea statului a cărui cetățenie o au părțile, după cum se menționează la articolul 4 alineatul (4) din Protocolul de la Haga din 2007, poate să nu aibă legătură cu condițiile actuale de viață ale părților. Totuși, aceasta continuă să fie prevăzută ca fiind aplicabilă pe baza unei împrejurări determinate, de obicei cunoscută de ambele părți ale obligației de întreținere, care are o legătură cu situația familială a acestora.

60. De asemenea, și alegerea legii aplicabile în temeiul articolului 8 din Protocolul de la Haga din 2007 se limitează la legile acestor state care au o anumită legătură cu situația familială a părților obligației de întreținere [23]. În cazul alegerii legii aplicabile, nu există totuși riscul ca legea aplicabilă să fie o lege a cărei aplicabilitate nu a putut fi prevăzută de către părți. Prin urmare, în cazul alegerii legii aplicabile, această legătură nu trebuie să fie la fel de puternică ca cea pe care se bazează normele privind conflictul de legi cuprinse la articolul 3 și la articolul 4 din Protocolul de la Haga din 2007.

61. O interpretare sistematică a normelor privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007 conduce, așadar, la concluzia că – similar normelor de competență prevăzute de Regulamentul nr. 4/2009 – acestea se bazează pe premisa că legea aplicabilă obligației de întreținere ar trebui să fie determinată de împrejurările care au o anumită legătură cu situația de fapt la care se referă obligația de întreținere, astfel încât aplicarea acestei legi era previzibilă pentru părțile obligației de întreținere.

c) Interpretarea teleologică

62. Prin urmare, trebuie să răspundem la întrebarea dacă aplicarea legii unui stat care nu are o legătură semnificativă cu situația de fapt la care se referă obligația de întreținere nu intră în conflict cu scopul normelor de competență și cu cel al normelor privind conflictul de legi referitoare la obligații de întreținere.

23 În împrejurări precum cele din procedura în fața instanței de trimitere, alegerea legii aplicabile ar fi, probabil, interzisă în temeiul articolului 8 alineatul (3) din Protocolul de la Haga din 2007, care nu permite alegerea legii în cazul „obligațiilor de întreținere cu privire la o persoană sub vârsta de optsprezece ani”. Posibilitatea de a alege legea forului ca lege aplicabilă în cadrul unei anumite proceduri, prevăzută la articolul 7 din Protocolul de la Haga din 2007, este limitată, la rândul ei, prin normele Regulamentului nr. 4/2009, pe baza cărora sunt stabilite autoritățile jurisdicționale competente să desfășoare procedura respectivă. Cu titlu incidental, observăm că, potrivit articolului 5 din Regulamentul nr. 4/2009, instanța din fiecare stat membru poate avea competența corespunzătoare dacă pârâtul se înfățișează acestei instanțe. Nu suntem siguri, în ceea ce privește conflictul de legi, ce efecte are atribuirea competenței unei instanțe dintr-un stat membru dacă ulterior legea acestui stat ar fi aplicată în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007. De asemenea, atragem atenția că – în împrejurări precum cele din procedura principală – înfățișarea pârâtului și, ulterior, aplicarea legii forului în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 ar contraveni într-o oarecare măsură interzicerii alegerii legii aplicabile, prevăzută la articolul 8 alineatul (3) din acest protocol.

1) Favorizarea unei funcționări eficiente a justiției ca obiectiv al normelor de competență din Regulamentul nr. 4/2009

63. Având în vedere considerentul (15) al Regulamentului nr. 4/2009, normele de competență din acest regulament au ca obiectiv adaptarea normelor din sistemul Bruxelles, astfel încât acestea să protejeze interesele creditorilor de obligații de întreținere și să faciliteze administrarea în Uniunea Europeană.

64. În Hotărârea Sanders și Huber [24], Curtea a avut ocazia să precizeze că obiectivul care constă în funcționarea eficientă a justiției trebuie înțeles nu doar din punctul de vedere al unei optimizări a organizării judiciare, ci și în raport cu interesul părților, indiferent dacă este vorba despre reclamant sau despre pârât, care trebuie să beneficieze printre altele de o înlesnire a accesului la justiție și de o previzibilitate a normelor de competență.

65. Chiar și mai clară în acest sens a fost opinia exprimată de avocatul general Jääskinen în partea concluziilor la care a făcut referire Curtea la punctul din hotărârea citată mai sus. Astfel, avocatul general a arătat că necesitatea de a lua în considerare interesele părților din procedură presupune să se beneficieze de o previzibilitate a competenței grație unei legături strânse între instanță și litigiu [25].

66. De asemenea, în Hotărârea A [26], Curtea a evidențiat indirect nevoia existenței unei legături între situația de fapt care caracterizează o anumită cauză privind obligații de întreținere și stabilirea competenței. Pentru a decide dacă cererea privind obligația de întreținere a unui copil ar trebui soluționată de instanța unui stat membru care este sesizată cu o acțiune privind separarea sau desființarea legăturii conjugale dintre părinții acestui copil sau de instanța din alt stat membru care este sesizată cu o acțiune privind răspunderea părintească asupra acestui copil, Curtea a optat pentru a doua eventualitate. Printre altele, în motivare, Curtea a arătat că instanța care soluționează cauza privind răspunderea părintească față de un minor este cea care cunoaște cel mai bine circumstanțele semnificative pentru aprecierea cererii acestuia privind întreținerea [27].

67. Normele de competență prevăzute în Regulamentul nr. 4/2009, în lumina concluziilor care decurg din interpretarea teleologică, par de asemenea să se bazeze pe ipoteza că problema privind întreținerea ar trebui să fie soluționată de instanța sau de instanțele unui stat cu care cauza respectivă are o legătură în măsură să permită garantarea previzibilității competenței internaționale pentru părțile din procedura privind obligațiile de întreținere.

2) Obiectivul normelor privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007.

68. Unul dintre principalele obiective ale normelor privind conflictul de legi este asigurarea previzibilității legii aplicabile pentru aprecierea faptelor în cauză. Normele respective pot îndeplini această sarcină, în special dacă legislația statului respectiv este desemnată ca fiind aplicabilă pe baza împrejurărilor care au o anumită legătură cu situația de fapt.

24 Hotărârea din 18 decembrie 2014 (C-400/13 și C-408/13, EU:C:2014:2461, punctul 29).

25 Concluziile avocatului general Jääskinen prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Sanders și Huber (C-400/13 și C-408/13, EU:C:2014:2171, punctul 69).

26 Hotărârea din 16 iulie 2015 (C-184/14, EU:C:2015:479).

27 Hotărârea din 16 iulie 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479, punctul 44).

69. Cu toate acestea, titlul articolului 4 din Protocolul de la Haga din 2007 nu lasă nicio îndoială în ceea ce privește rolul acestei dispoziții în sistemul de norme privind conflictul de legi cuprinse în protocol. Această dispoziție este intitulată „[r]eguli speciale care favorizează anumiți creditori”. Ea este aplicabilă doar anumitor obligații de întreținere [28], printre care cele datorate de părinți copiilor. Obiectivul articolului 4 din Protocolul de la Haga din 2007 era, așadar, în mod clar, asigurarea pentru unii creditori a posibilității de a obține întreținerea, deși legea aplicabilă în principal pentru aprecierea acestor obligații nu prevede acest lucru.

70. Anumite dispoziții din Protocolul de la Haga din 2007 indică totuși în mod clar nevoia de a se păstra un echilibru între interesele părților obligației de întreținere. Deși aceste dispoziții nu privesc direct întreținerea datorată de părinți copiilor, ele sunt aplicabile însă în cazul altor creditori privilegiați menționați la articolul 4 alineatul (1) din Protocolul de la Haga din 2007. Interpretarea articolului 4 alineatul (2) din Protocolul din 2007 care va fi adoptată de către Curte se va referi de asemenea la aceste cazuri. Prin urmare, nu considerăm că interpretarea articolului 4 alineatul (2) din protocol trebuie să țină seama doar de contextul cauzei principale.

71. De exemplu, articolul 6 din Protocolul de la Haga din 2007 permite debitorului se să opună solicitării creditorului în cazul în care nici legea din statul în care debitorul are reședința obișnuită și nici legea statului a cărui cetățenie o au ambele părți, dacă aceștia au aceeași cetățenie, nu prevăd o obligație de întreținere în ceea ce îl privește. La rândul său, articolul 8 alineatul (5) din Protocolul de la Haga din 2007 prevede că, exceptând cazurile în care la data desemnării părțile au fost informate pe deplin și sunt conștiente de consecințele desemnării stabilite de ele, legea desemnată de părți nu se aplică atunci când aplicarea respectivei legi ar avea în mod evident consecințe incorecte sau inechitabile pentru oricare dintre părți.

72. Prin urmare, nu considerăm că Protocolul de la Haga din 2007 se bazează pe ipoteza că, în orice caz, creditorul obligației de întreținere trebuie să fie favorizat în detrimentul debitorului, indiferent de consecințele unor astfel de acțiuni. În consecință, poziția Comisiei nu pare a fi justificată în lumina unei interpretări teleologice.

d) Interpretarea istorică

73. Argumentele pentru necesitatea existenței unei legături între condițiile de viață și legea aplicabilă acestora sunt de asemenea confirmate de istoricul elaborării Regulamentului nr. 4/2009.

74. Unul dintre obiectivele inițierii elaborării Regulamentului nr. 4/2009 a fost – pe lângă simplificarea vieții cetățenilor și asigurarea executării eficiente a obligațiilor de întreținere – sporirea gradului de securitate juridică [29]. S-a presupus că normele privind conflictul de legi trebuie astfel construite încât instanțele să pronunțe hotărâri pe baza normelor legii materiale care „au cea mai strânsă legătură cu cauza”, iar nu „prin aplicarea legii care nu are o legătură suficientă cu situația familială în cauză” [30].

75. Această ipoteză s-a regăsit în proiectul Regulamentului nr. 4/2009 care – până aproape de finalizarea elaborării – includea normele privind conflictul de legi referitoare la legătura strânsă dintre situația de fapt în cauză și statul a cărui lege este aplicabilă pentru aprecierea acesteia [31].

28 A se vedea articolul 4 alineatul (1) literele (a)-(c) din Protocolul de la Haga din 2007.

29 Expunerea de motive a proiectului de Regulament nr. 4/2009 (a se vedea nota de subsol 10), punctul 1.2.2, p. 5.

30 Expunerea de motive a proiectului de Regulament nr. 4/2009, punctul 1.2.2, p. 6.

31 Fără să menționăm în cadrul acestor concluzii istoricul normelor privind conflictul de legi care ar fi trebuit să fie incluse în regulament, ne vom limita să amintim articolul 13 alineatul (3) din proiectul de Regulament nr. 4/2009. Această dispoziție prevedea aplicarea subsidiară a legii statului care are o legătură strânsă cu obligația de întreținere dacă creditorul nu a putut obține întreținere de la debitor în temeiul legilor desemnate ca fiind aplicabile pe baza celorlalte norme privind conflictul de legi.

76. În final, s-a renunțat totuși la includerea normelor privind conflictul de legi în Regulamentul nr. 4/2009 și s-a decis unificarea acestora folosind un instrument convențional. Cu toate acestea, nu considerăm că legiuitorul Uniunii a renunțat la premisele inițiale și a hotărât să includă Protocolul de la Haga din 2007 în sistemul normelor privind conflictul de legi în dreptul Uniunii, în pofida faptului că protocolul nu se bazează pe premisa existenței necesare a unei legături între situația de fapt pe baza căreia creditorul își justifică dreptul la întreținere și statul a cărui lege este aplicabilă pentru aprecierea situației de fapt. Legiuitorul Uniunii a considerat mai degrabă că Protocolul de la Haga din 2007 corespunde acestor așteptări. La punctul 22 din prezentele concluzii, am explicat că principalul motiv care a determinat legiuitorul Uniunii să utilizeze instrumentul convențional a fost determinat de dificultățile legate de negocierea și de adoptarea regulamentului, care ar include normele privind conflictul de legi referitoare la obligațiile de întreținere.

e) Concluzie privind prima întrebare

77. În lumina celor de mai sus, având în vedere rezultatele nesatisfăcătoare ale utilizării interpretării literale și luând în considerare concluziile clare ce decurg din interpretarea sistematică (susținută de o interpretare istorică), care nu se opun interpretării teleologice, considerăm că normele privind conflictul de legi din Protocolul de la Haga din 2007 se bazează pe ipoteza că legea aplicabilă obligațiilor de întreținere ar trebui să fie legea statului care are o legătură cu situația de fapt la care se referă aceste obligații, cel puțin într-o asemenea măsură încât creditorul și debitorul se pot aștepta că se aplică legea ce reglementează o obligație de întreținere.

78. Întrucât articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 prevede o competență subsidiară a *lex fori*, aceasta ar trebui să fie legea din statul care are sau – în cazul întreținerii solicitate retroactiv, după schimbarea reședinței obișnuite a creditorului – a avut o legătură cu situația de fapt prin care creditorul își întemeiază dreptul la întreținere. Acest rol îl poate avea legea acestui stat ale cărui instanțe au fost competente în materie de obligații de întreținere în perioada la care se raportează întreținerea.

79. În timp ce stabilirea în sine a legii aplicabile prin definirea acesteia ca fiind „legea forului” nu determină în mod direct legătura dintre legea respectivă și o anumită situație de fapt, necesitatea existenței unei legături decurge din normele de competență din Regulamentul nr. 4/2009 care pot fi aplicate. Acestea, după cum am menționat deja, se bazează pe ipoteza că cauzele legate de întreținere sunt soluționate de către instanțele unui stat cu care au legătură aceste prestații de întreținere.

80. Astfel, în primul rând, se aplică legea care este cea mai apropiată de condițiile de viață în raport cu care întreținerea va servi la îndeplinirea nevoilor creditorului. Aceasta reflectă cel mai exact împrejurările relevante în privința obligației de întreținere, în special condițiile de viață și nevoile dezvoltate în aceste condiții ale creditorului, posibilitățile fiecărui debitor sau, mai general, situația familială a părților unei asemenea obligații. Evaluarea temeiniciei solicitării retroactive a executării obligației de întreținere ar trebui, în principiu, să fie efectuată retrospectiv, având în vedere împrejurările cauzei în momentul în care întreținerea a trebuit să îndeplinească nevoile creditorului. Totuși, în cele din urmă, se va decide dacă există o asemenea situație pe baza legii aplicabile obligațiilor de întreținere și a normelor de procedură în vigoare în statul instanței sesizate.

81. În al doilea rând, normele privind conflictul de legi urmăresc obiectivul principal al acestora, și anume asigurarea previzibilității legii aplicabile aprecierii faptelor în cauză.

82. În acest sens, propunem ca – luând în considerare sugestia noastră în privința reformulării primei întrebări preliminare – Curtea să dea următorul răspuns: articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 trebuie interpretat în sensul că legea forului este aplicabilă în cazul în care creditorul solicită retroactiv întreținere de la debitor, cu condiția ca: 1) procedura în materie de întreținere să fi fost inițiată de către creditor într-un alt stat membru decât statul în care debitorul are reședința

obișnuită; 2) creditorul să nu poată obține întreținere de la debitor în temeiul legii statului în care are reședința obișnuită, desemnată ca fiind aplicabilă în conformitate cu articolul 3 alineatele (1) și (2) din Protocolul de la Haga din 2007; 3) legea forului să fie legea statului ale cărei instanțe au fost competente să soluționeze cauza în materie de obligații de întreținere în perioada la care se referă întreținerea. Revine instanței de trimitere sarcina de a stabili acest aspect.

D. Cu privire la a doua întrebare

83. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare – formulată în cazul în care Curtea ar răspunde negativ la prima întrebare – instanța de trimitere urmărește să afle modul în care trebuie interpretat articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, în măsura în care acest articol prevede că se aplică legea forului în cazul în care creditorul „nu a putut, în temeiul legislației menționate la articolul 3 [din protocol], să obțină plata prestațiilor de întreținere de la debitor”.

84. Continuarea analizei poate fi utilă pentru instanța de trimitere în cazul în care Curtea ar trebui să răspundă la a doua întrebare preliminară.

85. În cadrul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere subliniază că, în contextul dreptului german, în principiu, nu este permisă solicitarea retroactivă a întreținerii pentru o perioadă anterioară datei de depunere a cererii introductive. Excepții de la această regulă sunt prevăzute la § 1613 BGB. În conformitate cu alineatul 1, printre aceste excepții se numără și cazurile în care debitorului i s-a solicitat să furnizeze informații privind veniturile și patrimoniul său în scopul obținerii întreținerii, începând cu momentul punerii în întârziere a debitorului sau cu momentul în care cauza în materie de întreținere a devenit pendinte. Instanța de trimitere explică în această privință că, într-adevăr, în cauza principală există solicitarea executării obligației de întreținere, însă creditorul nu i-a transmis debitorului notificarea de punere în întârziere.

86. Guvernul german și Comisia – referindu-se la Raportul Bonomi – au o poziție comună și pledează în favoarea unei interpretări largi a condiției prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 în ceea ce privește imposibilitatea obținerii întreținerii.

87. La punctul 61 din raportul Bonomi, acesta a explicat că formularea „nu poate […] obține întreținere de la debitor” include nu numai situațiile în care legea aplicabilă în general nu reglementează nicidecum obligațiile de întreținere, ci și situațiile în care imposibilitatea obținerii întreținerii este cauzată de neîndeplinirea condițiilor legale. În raport, acest aspect este exemplificat printr-o normă care prevede expirarea obligației de întreținere după ce copilul atinge vârsta de 18 ani.

88. Trebuie menționat că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 corespunde dispozițiilor din Convenției de la Haga din 1973[32]. De asemenea, articolul 6 din această convenție permitea recurgerea la *lex fori* atunci când creditorul nu putea obține întreținere de la debitor pe baza legii statului în care creditorul avea reședința obișnuită sau pe baza legii statului a cărui cetățenie o aveau ambele părți.

89. Considerentele Protocolului de la Haga din 2007 fac de asemenea trimitere la Convenția de la Haga din 1973. Cel puțin într-o anumită măsură, dispozițiile acestei convenții ar fi trebuit, prin urmare, să constituie o sursă de inspirație pentru Protocolul de la Haga din 2007.

32 Convenția de la Haga din 2 octombrie 1973 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere (textul convenției este disponibil în versiunea electronică: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86) (denumită în continuare „Convenția de la Haga din 1973”).

90. La punctul 145 din raportul explicativ al Convenției de la Haga din 1973 elaborat de M. Verwilghen [33] s-a arătat că, în contextul articolului 6 din această convenție, neîndeplinirea uneia dintre condițiile prevăzute de legea aplicabilă permitea aplicarea legii forului. Această mențiune vagă a fost exemplificată printr-un caz care se referea la reglementarea legii aplicabile care nu prevede obligația de întreținere între părțile la un raport de adopție, cu condiția ca persoana adoptată să nu rupă legătura cu familia biologică.

91. Rapoartele elaborate de A. Bonomi și de M. Verwilghen convin că neîndeplinirea condițiilor legale, de care depinde posibilitatea obținerii în mod eficient a întreținerii de la debitor, permite aplicarea *lex fori* pentru aprecierea obligației de întreținere.

92. Interpretarea largă a condiției privind „imposibilitatea de a obține întreținere de la debitor” reflectă de asemenea *ratio legis* a articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, și anume evitarea situațiilor în care creditorul care aparține uneia dintre categoriile enumerate la alineatul (1) al acestei dispoziții nu ar dispune de mijloace de subzistență.

93. În cauza principală, imposibilitatea de a obține întreținere în temeiul dreptului german rezultă într-adevăr din lipsa unei anumite acțiuni din partea creditorului, care reprezintă o condiție legală pentru a solicita retroactiv întreținerea. Nu există însă niciun indiciu cu privire la faptul că articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 nu include și cazuri de inacțiune a creditorului, astfel încât să sancționeze, într-o oarecare măsură, lipsa unor acțiuni specifice din partea creditorului, în conformitate cu legea aplicabilă în general obligației de întreținere.

94. În plus, adoptarea unei interpretări largi a condiției privind imposibilitatea de a obține întreținere, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, nu poate fi considerată ca fiind excesiv de favorabilă creditorului. Acest punct de vedere este susținut de două argumente.

95. În primul rând, păstrarea, în acest sens, a echilibrului între interesele ambelor părți este posibilă datorită articolului 6 din Protocolul de la Haga din 2007. Această dispoziție care permite debitorului să se opună solicitării creditorului în cazul în care obligația de întreținere – alta decât obligația de întreținere pentru copii care decurge din relația părinte-copil [34] – „nu este prevăzută” nici în legea statului în care debitorul are reședința obișnuită și nici în legea statului a cărui cetățenie o au ambele părți, în cazul în care aceștia au aceeași cetățenie. În pofida unui limbaj imperativ al acestei dispoziții, care pare a se referi exclusiv la cazurile când „nu este prevăzută” obligația de întreținere, la punctul 108 din raportul Bonomi s-a explicat că această condiție trebuie să fie interpretată în același sens în care este interpretată cea care decurge din articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007. În cazul în care se va aplica o interpretare largă a condiției prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, atunci condiția prevăzută la articolul 6 din acest protocol trebuie să fie interpretată în același fel.

96. În al doilea rând, eventuala utilizare abuzivă a unei interpretări largi a condiției referitoare la imposibilitatea de a obține întreținere de la debitor este de asemenea limitată de răspunsul pe care îl propunem la prima întrebare preliminară. Acțiunile întreprinse de către creditor, astfel încât o instanță sau instanțele unui anumit stat anume să devină competente în acest caz pentru ca, ulterior, legea acestui stat să devină aplicabilă în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007, nu vor avea efectul așteptat, cu excepția cazului în care instanța sau instanțele au fost deja competente să soluționeze cauza respectivă.

33 M. Verwilghen, *Rapport explicatif sur les Conventions-Obligations alimentaires de 1973, Actes et documents de la Douzième session de la Conférence de La Haye (1972)*, vol. IV, „Obligations alimentaires”, p. 384-465, disponibil și în versiunea electronică (în limbile franceză și engleză): https://www.hcch.net/fr/publications-and-studies/details4/?pid=2946.

34 De asemenea, articolul 6 din Protocolul de la Haga din 2007 nu este aplicabil nici obligațiilor de întreținere între soți, foști soți sau părți la o căsătorie care a fost anulată. Cu toate acestea, dreptul părților de a se opune față de aceste obligații este reglementat la articolul 5 din Protocolul de la Haga din 2007.

97. În lumina considerațiilor de mai sus, propunem Curții ca – în cazul în care ar trebui să răspundă la a doua întrebare preliminară – să răspundă la această întrebare după cum urmează: articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 trebuie interpretat în sensul că expresia „nu poate obține întreținere” cuprinsă în această dispoziție se referă și la situațiile în care legea statului în care creditorul a avut reședința anterioară nu prevede posibilitatea de a solicita retroactiv, în mod eficient, întreținerea doar din cauza neîndeplinirii unei condiții legale precum cea reglementată la § 1613 alineatul 1 BGB.

VI. Concluzie

98. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria) după cum urmează:

„1) Articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere, care reprezintă anexa la Decizia 2009/941/CE a Consiliului din 30 noiembrie 2009, trebuie interpretat în sensul că legea forului este aplicabilă în cazul în care creditorul solicită retroactiv întreținere de la debitor, cu condiția ca: 1) procedura în materie de întreținere să fi fost inițiată de către creditor într-un alt stat membru decât statul în care debitorul are reședința obișnuită; 2) creditorul să nu poată obține întreținere de la debitor în temeiul legii statului în care are reședința obișnuită, desemnată ca fiind aplicabilă în conformitate cu articolul 3 alineatele (1) și (2) din Protocolul de la Haga din 2007; 3) legea forului să fie legea statului ale cărui instanțe au fost competente să soluționeze cauza în materie de obligații de întreținere în perioada la care se referă întreținerea. Revine instanței naționale sarcina de a stabili acest aspect.

2) Articolul 4 alineatul (2) din Protocolul de la Haga din 2007 trebuie interpretat în sensul că expresia «nu poate obține întreținere», cuprinsă în această dispoziție, se referă și la situații în care legea aplicabilă în locul reședinței anterioare nu recunoaște retroactiv dreptul la întreținere, exclusiv din cauza neîndeplinirii anumitor condiții legale.”